

Ger Harmsen (1922-2005) overleden

Heinjo During

Weer is één van de getuigen van de oprichting van onze werkgroep ons ontvallen. Op 3 april 2005 is, in zijn huis in De Knipe, Ger Harmsen plotseling overleden. Hoewel Ger in de eerste jaren van de werkgroep geen formeel lid was, stond hij vanaf het begin in nauw contact met o.a. Wim Margadant en Victor Westhoff, en was hij al wel actief als bryoloog en plantensocioloog. Vanaf 1960 heeft hij vaak deelgenomen aan weekenden en zomerkampen.



Als zoon van een timmerman is hij begonnen als fabrieksarbeider, maar hij heeft zich dank zijn zijn enorme werkkraft en vasthoudendheid uiteindelijk door zelfstudie opgewerkt tot een belangrijk historicus en filosoof. Hij heeft zich jarenlang ingezet voor de vakbeweging, o.m. als docent bij scholingscursussen, en hij heeft belangrijk bijgedragen aan het inzicht in de historie van die beweging. Tijdens een periode als geschiedenisleraar in Zierikzee schreef hij zijn proefschrift over de jeugdbeweging in ons land (Blauwe en Rode Jeugd, 1961). Na een korte periode als leraar in Amsterdam werd hij wetenschappelijk medewerker bij het Documentatiecentrum voor de Nieuwste Geschiedenis van de Universiteit van Amsterdam (1965-1971). Eind 1972 werd hij benoemd als hoogleraar dialectische filosofie aan de Universiteit van Groningen, waar hij in de roerige zeventiger jaren van de vorige eeuw een tijdlang zeer populair was onder de studenten, en grote invloed had.

Ger was een mens met vele facetten. Boeken waren zijn lust en zijn leven. Hij heeft er enorm veel gelezen, en wist er op een of andere manier toch overzicht over te houden, misschien dank zij het richtinggevend kader van het marxisme, dat hij zijn leven lang trouw is gebleven. Hier wil ik het echter vooral hebben over een andere passie van Ger – de natuur, en vooral de mossen. Zoals hij uitvoerig beschrijft in zijn boek *Herfsttijloos*, heeft de natuur een grote betekenis voor hem gehad vanaf het moment dat hij de schoonheid ervan ontdekte, zo rond zijn zestiende jaar. Wat hem zo in die natuur aantrok – wie zal het zeggen? Als je eenmaal de rijkdom en verscheidenheid van de natuur gezien hebt, doorkrijgt hoe al die soorten op elkaar inwerken en op hun omgeving reageren, dan raak je vanzelf gefascineerd. Daarnaast spraken de mogelijkheden om wetmatigheden in het nieuwe vakgebied van de plantensociologie te ontdekken, hem erg aan. Maar primair is, denk ik, toch het gelukzalige gevoel dat over je komt als je de glimmend gele bloemblaadjes van een boterbloem bekijkt, of de prachtige bleeklila bloemtrossen van een waterviolier uit het water omhoog ziet steken, of als je een salamander in het heldere water van een boerensloot ziet zwemmen. Daarnaast speelt misschien mee dat planten en dieren gewoon doen wat ze altijd gedaan hebben, zonder goede of kwade bedoelingen, gewoon omdat de wereld zo in elkaar steekt – heel anders dan mensen, althans dat gevoel schemert regelmatig door in de eerste hoofdstukken van *Herfsttijloos*. De natuur vertegenwoordigt een kracht die zich niet zo eenvoudig laat wegdrücken, maar die op allerlei manieren tot uiting komt als planten of dieren in de problemen komen. Zo noemt Ger diverse malen zijn belangstelling voor de Grote

Weegbree, een plant van veel betreden plaatsen die vaak letterlijk op zijn kop krijgt, maar toch groeit en bloeit, tegen de verdrukking in. Misschien komt ook zijn grote liefde voor mossen daar vandaan – kleine, op het eerste oog onaanzienlijke plantjes, die zich prima staande weten te houden in een door veel grotere planten gedomineerde wereld, en die opgewekt de hele winter doorgroeien op de meest onwaarschijnlijke plekjes.

Hoe dat ook zij, vanaf het begin bestudeerde Ger de natuur in zijn omgeving enthousiast en serieus, zeker toen hij het zich kon permitteren om lid te worden van de NJN, de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, en de plantensociologische werkgroep daarvan – de ‘sjocgroep’. Hij was enkele jaren redacteur van het tijdschrift van die sjocgroep, *Kruipnieuws*, en schreef er een aantal artikelen in. Dit heeft er mede toe geleid, dat hij tijdens de oorlog nog een tijdlang als vegetatiekundige bij Tüxen heeft kunnen werken.

Na de oorlog was er gedurende een aantal jaren weinig gelegenheid om veel aandacht aan planten te besteden, maar eind vijftiger jaren heeft hij, vanuit Zierikzee, de draad weer opgepakt. De eerste vermelding van Ger's activiteiten in onze werkgroep is denk ik karakteristiek voor hem. De weekendexcursie naar Eernewoude in 1960 werd in een laat stadium afgeblazen wegens het geringe aantal opgaven en het slechte weer, maar die boodschap had Ger niet bereikt – hij had Zierikzee al op woensdag verlaten. Pas in Eernewoude ontdekte hij, dat er niemand anders op kwam dagen. Maar via een aantal telefoontjes kon hij toch een paar mensen, waaronder zijn oude vriend Wim Margadant, ervan overtuigen dat de excursie best door kon gaan, en uiteindelijk hebben een vijftal mensen een prima weekend beleefd!

Sinds die tijd is Ger vele jaren lang een geregeld deelnemer geweest van lezingendagen, weekenden en zomerkampen. Ondanks de drukke werkzaamheden in zijn ‘andere’ leven heeft hij in die periode nog enkele publikaties geschreven, waaronder een verslag van de najaarsexcursie 1965 naar NW-Brabant, een verslag van het zomerkamp in Evolène, een in memoriam voor Koos Landwehr, en uitgebreide boekbesprekingen van zowel de bladmosflora als de levermosflora van Nederland voor de NRC.

Op de lezingendag van 1996, toen de Bryologische en Lichenologische Werkgroep haar 50-jarig bestaan vierde, hield hij op ons verzoek een

lezing over de geschiedenis van de bryologie in Nederland. We hadden kunnen weten dat, als Ger zich eenmaal vastgebeten had in zo'n onderwerp, hij niet zou ophouden voor hij het grondig uitgeplozen had; op karakteristieke wijze is de tekst van die lezing, eerst bedoeld voor Buxbaumiella, uiteindelijk uitgegroeid tot een boek over de historie van de bryologie en de lichenologie in Nederland, met de al even karakteristieke titel 'Passie voor mossen'. In dit boek schetste Ger de ontwikkeling van het vakgebied in ons land, in de sociale context van de verschillende perioden, en onder de invloed van de grote, sturende persoonlijkheden die ook de mossen- en korstmossenkunde in ons land gekend heeft. Wij zijn Ger veel dank verschuldigd voor deze rijke inblik in onze eigen geschiedenis.

Ger was een gewaardeerd deelnemer aan de excursies en zomerkampen, een enthousiast en kundig bryoloog die een aantal belangwekkende vondsten op zijn naam heeft staan. Het meest trots was hij zelf wel op zijn vondst van *Myurium hebridarum* in Ierland, de eerste vondst van die soort in Ierland. Tijdens het laatste zomerkamp dat hij, samen met Tilly, meemaakte, drie jaar geleden in Noorwegen, heeft hij zijn tachtigste verjaardag gevierd en daarmee afscheid genomen van de activiteiten van de mossenwerkgroep. Ik hoop van harte, dat zijn herbarium een goede plaats krijgt, ook al zijn er nauwelijks meer goede plaatsen voor zulke collecties overgebleven in Nederland – ons land verarmt niet alleen in sociaal opzicht.

Ger was niet altijd gemakkelijk in de omgang. Hij had duidelijk omlijnde en tamelijk strakke ideeën over allerlei zaken, en was graag bereid die opvattingen luid en duidelijk toe te lichten, ook als anderen dat niet zo leuk vonden. Maar hij werd binnen de werkgroep ook zeer gewaardeerd om zijn rechtlijnige, directe benadering van en zijn grote belangstelling voor andere mensen. Velen zullen net als ik goede herinneringen hebben aan de lange gesprekken die ze met hem gehad hebben voor de tent, of bij het kampvuur. Ger's plotselinge en onverwachte overlijden hebben ons allemaal diep geschokt. Wij hebben een goede vriend en een enthousiast bryoloog verloren, maar we realiseren ons dat de klap bij diegenen die Ger het naast stonden nog heel wat harder aankomt. Wij wensen Tilly en de overige familieleden veel sterkte toe om dit verlies te dragen.

Enkele bryologische publicaties van Ger Harmsen

- Harmsen, G. & C.G. van Leeuwen 1966. De najaarsexcursie 1965 naar Noordwest-Brabant (Langstraat). *Buxbaumia* 19: 45-62.
- Harmsen, G. 1990. Al onze bladmossen, schoonheden voor onder de loupe. *NRC Handelsblad*, 17 april 1990.
- Harmsen, G. 1992. Minder Nederlandse mossen, maar wel beter onderzocht. *NRC Handelsblad*, 14 mei 1992.
- Harmsen, G. 1996. Ongenerfd parapluutjesmos. *NRC Handelsblad* 16 november 1996.
- Harmsen, G., H.C. Greven en H. Siebel 1996. Het zomerkamp 1990 in Evolène, Zwitserland, bryologisch verslag. *Buxbaumiella* 39: 4-18.
- Harmsen, G. 1997. Een gedreven hovenier en een gedreven botanisch tekenaar: Koos Landwehr (1911-19186). *Buxbaumiella* 41: 4-6.
- Harmsen, G. 1998. *Passie voor mossen*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Harmsen, G. 1999. Uit de geschiedenis van de bryosociologie en lichenosociologie. *Stratiotes* 19: 6-27.